POHJOIS-SAVON
PELASTUSLAITOS

LAUSUNTO 27.10.2021

Hallintovaliokunta

00102 Eduskunta

VNS 4/2021 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle sisäisen turvallisuuden selonteon, jossa kuvataan Suomen sisäisen turvallisuuden tilaa ja siihen kohdistuvia muutosvoimia. Pohjois-Savon pelastuslaitokselta on pyydetty kirjallinen lausunto. Pohjois-Savon pelastuslaitos kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sisäisen turvallisuuden selonteosta. Pelastuslaitos tarkastelee selontekoa pelastustoimen ja pelastuslaitoksen näkökulmasta.

2.3 Suomen sisäinen turvallisuus perustuu ensisijaisesti ongelmien ja häiriöiden ehkäisyyn ennalta.

Turvallisuusviranomaisten rooli kuitenkin korostuu kansalaisten kouluttamisessa ja neuvonnassa sekä turvallisuuteen liittyvän tilannetietoisuuden edistämisessä.

Onnettomuuksien ehkäisy on pelastustoimen tärkein tehtävä. Pelastustoimessa turvallisuusviestinnällä ja -koulutuksella sekä valvonnalla (palotarkastukset pelastuslain nojalla sekä kemikaalilainsäännön nojalla tapahtuva valvonta), rakennuslupien lausumisella ja suunnittelijoiden ohjauksella ja neuvonnalla on merkittävä rooli, jotta asuinkiinteistöt, teollinen toiminta ja asumisympäristö on turvallinen. Asumisen turvallisuudessa korostuu ihmisten oma toimintakyky. Ikäihmiset ja yksin kotona asuvat vanhukset tai toimintakyvyltään rajoittuneet ovat korostunut riskiryhmä, joiden turvallisuutta voidaan parantaa kotiin vietävien palvelujen kehittämisellä siten että paloturvallisuutta huomioidaan (esim. kotipalvelu) ja syrjäytymisen ehkäisyllä.

Onnettomuuksien ehkäisyssä korostuu ennakointi ja moniviranomaistoiminta, jotta turvallisuusviestintä ja valvonta voidaan kohdentaa oikein ja tarkoituksenmukaisiin kohteisiin, jotta toiminnanvaikuttavuus paranee. Tarvitaan myös onnettomuuksien ehkäisyyn kohdennettua tutkimustoimintaa vaikuttavimpien pelastustoimen keinojen edelleen kehittämiseksi.

2.4. Turvallisuusviranomaisilla on ratkaiseva merkitys sisäisen turvallisuuden takaamisessa onnettomuuksien, häiriöiden ja rikosten sattuessa.

Erityisesti harvaan asutuilla alueilla sekä muuttotappiokunnissa on jo nyt suuria haasteita saada rekrytoitua ammattitaitoista henkilöstöä. Pelastustoimessa häämöttää 2030 mennessä tuhannen pelastajan vaje. Valtionhallinnon tulisi varmistaa riittävien koulutusresurssien turvaaminen, jotta työvoimapulaan voitaisiin vastata.

2.6 Viranomaisten turvallinen työympäristö on varmistettava.

Myös pelastusviranomaisiin ja ensihoidossa työskenteleviin kohdistuu uhka- ja vaaratilanteita päivittäin tehtävien hoitamisen aikana, samoin myös voi kohdentua maalittamista. Viranomaisten toiminta

POSTIOSOITE Volttikatu 1 A 70150 KUOPIO
KÄYNTIOSOITE Volttikatu 1 A 70150 KUOPIO
PUHELIN/GSM 044 718 8102
FAKSI (017) 188 123
www.kuopio.fi
paavo.tiitta@kuopio.fi

ja viranomaisiin luottaminen tulee turvata riittävällä oikeudellisella perustalla. Riittävien resurssien, ammattitaidon, täydennyskoulutuksen ja avoimen viestinnän kautta voidaan rakentaa ja vahvistaa luottamusta viranomaisiin. Tämä edellyttää riittävää resurssointia myös toiminnan kehittämiseen ja kouluttautumiseen, ei pelkästään fokusoiden tehtävistä selviytymiseen.

3.1.2 Arki Suomessa on turvallisempaa kuin koskaan aiemmin. Liikennekuolemat ovat lähes puolittuneet viimeisen 20 vuoden aikana ja palokuolemien määrä on laskenut tasaisesti.

Pelastustoimen tehtävistä noin 15 % on liikenneonnettomuuksien hoitoon osallistumista ja 12 % eri tulipalojen hoitamista. Liikenneturvallisuuteen ja paloturvallisuuden parantamisessa korostuvat onnettomuuksien ehkäisy ja asenteisiin vaikuttaminen sekä rakenteelliset seikat (liikenneväylien ja risteysten rakenteellinen turvallisuus ja kiinteistöjen rakenteellinen turvallisuus.) Onnettomuuksien ehkäisyyn, asennemuokkaukseen ja viestintään sekä moniviranomaistoimintaan tulee kohdentaa riittävästi resurssointia ja kehittämishankkeita.

3.1.6 Syrjäytymisen ja turvallisuuden suhde on kaksisuuntainen. Syrjäytyminen aiheuttaa turvallisuusongelmia, jotka taas kiihdyttävät syrjäytymiskehitystä yksilötasolla.

Pelastustoimen kohdalla onnettomuuksien ehkäisy haastavaa, jos ei ole tiedon tai asenteiden korjaamisen vastaanottokykyä. Huono-osaisuuden kasautuminen näkyy myös pelastustoimea kuormittavissa tehtävissä.

3.1.11 Luottamus turvallisuusviranomaisiin on väestössä yleisesti hyvin korkealla tasolla.

Myös pelastustoimi on perinteisesti ollut korkealla eri barometreissä.

3.1.12. Turvallisuusviranomaisten työssään kohtaama väkivalta ovat kasvaneet tasaisesti 2010-luvulla.

Syrjäytyminen ja välinpitämättömyys tai suoranainen vastarinta järjestäytynyttä yhteiskuntaa, normeja ja turvallisuusviranomaisia kohtaan on merkittävä haaste. Myös pelastus- ja ensihoitohenkilökunta joutuvat ajoittain väkivallan uhkaamiksi hälytystehtävillään. Yhteisiä toimintamalleja ja koulutusta tehtäville osallistuvien viranomaisten kesken tulee kehittää.

3.2.3. Pelastuslaitokset pelastavat yli 3 000 henkilöä vuodessa

Moni pelastustehtävä edellyttää pelastajilta riittävää ammattitaitoa sekä fyysistä toimintakykyä. Varsinkin pienemmillä paikkakunnilla on suuria haasteita vastata näihin tarpeisiin erityisesti ikääntyvien pelastajien kohdalla.

3.6.1. Turvallisuusviranomaisten tehtäväkenttä on viimeisen viiden vuoden aikana pysyvästi monimutkaistunut ja laajentunut – samalla osaamisen vaatimustaso on moninkertaistunut. Toimintaympäristön muutos yhdistettynä niukkoihin resursseihin on pakottanut ja pakottaa aiempaa enemmän priorisointiin ja viranomaisyhteistyöhön. Samanaikaisesti toimitila- ja ICT-kulut nousevat jatkuvasti.

POHJOIS-SAVON
PELASTUSLAITOS

LAUSUNTO 27.10.2021

Pelastustoimi on osana tätä kehitystä, jossa kuntien heikentynyt taloustilanne tarjoaa niukempaa liikkumavaraa. Harvaan asutulle seudulla on pieniä kuntia, jotka odottavat palvelua, mutta henkilöstön saaminen paikkakunnalle on haasteellista, ja palvelua joudutaan tuottamaan keskuskunnista. Toiminnan monimutkaistuminen edellyttää toimintojen keskittämistä ja erikoistumista sekä jatkuvan moniviranomaistoiminnan kehittämistä ja tietojärjestelmien yhteensopivuutta. Pelastustoimen kasvavat ICT-kulut kuormittavat pelastuslaitosten taloutta. ICT-järjestelmien tietoturvallisuusvaateet aiheuttavat kerrannaiskustannuksia mm. tilaturvajärjestelyjen ja henkilöturvallisuusselvitysten muodossa.

3.6.2. Suomalainen moniviranomaisyhteistyö on kansainvälisesti hyvällä tasolla ja sillä on pitkät perinteet.

Viranomaisyhteistyötä tulisi vahvistaa entisestään ja erityisesti oppilaitosyhteistyötä lisätä.

3.6.4. Pelastustoimessa on yli 100 000 pelastus- ja avunantotehtävää vuosittain, joista keskimäärin 69 prosenttia on kiireellisiä tehtäviä. Sopimuspalokuntien avulla pelastustoimen palvelut voidaan turvata tasapuolisesti maan kaikissa osissa. Sopimuspalokuntalaiset ovat mukana noin 60 prosentissa pelastustoimen vuotuisista hälytystehtävistä.

Sopimuspalokuntien toimintaedellytykset on turvattava. Sopimuspalokuntajärjestelmä on merkittävä osa suomalaista pelastustoimea, ja korostuu harvaan asutulla alueella sekä laajoissa tai pitkäkestoisissa onnettomuustilanteissa.

3.6.5. Ensihoitopalvelu ja sosiaalipäivystys ovat osa tiivistä viranomaisten yhteistyöverkostoa Ensihoitopalvelun palveluntuottajina toimivat pelastuslaitokset, sairaanhoitopiirit, ja yksityiset palveluntuottajat. Pelastuslaitokset ovat omien pelastustehtäviensä lisäksi mukana noin reilussa puolessa ensihoitopalvelun hälytystehtävistä.

Pelastustoimi on ensihoitopalvelujen tuottamisessa kustannustehokas. Yhteistoiminta saa synergiaetua paloasemaverkostosta.

3.6.17. Kansainvälisellä rajat ylittävällä moniviranomaisyhteistyöllä vastataan uusiin moninaisiin haasteisiin. Sään ääri-ilmiöiden aiheuttamat häiriötilanteet ja suuronnettomuudet.

Sään ääri-ilmiöt ja sään äkilliset muutokset vaikuttavat pelastuslaitoksen toimintakykyyn ja tehtävämääriin (esimerkiksi myrskyonnettomuudet) jossa pelastustoimen resurssit on turvattava, ja huomioitava myös kansainvälinen apu (laajat metsäpalot) sekä EU:n pelastuspalvelumekanismiin osallistuminen, erityisesti isäntämaan tuen (Host Nation Support) järjestäminen.

3.7.14. Yhteiskunnan yleistä varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä poikkihallinnollista yhteistyötä tulee edelleen kehittää koronaviruspandemiasta saatujen kokemusten perusteella.

POSTIOSOITE
Volttikatu 1 A
70150 KUOPIO

KÄYNTIOSOITE
Volttikatu 1 A
70150 KUOPIO

PUHELIN/GSM
044 718 8102

FAKSI
(017) 188 123

www.kuopio.fi
paavo.tiitta@kuopio.fi

LAUSUNTO 27.10.2021

Tilannekuvan jakamista kahdensuuntaisesti tulee kehittää valtakunnallisesti. Turvallisuusviranomaisten tulee huolehtia omasta valmiudestaan ja toimintakyvystään korostetusti. Resurssin turvaaminen myös pelastustoimeen sairaus- ja karanteenitapausten varalta tulee turvata riittävillä etupainotteisilla toimivaltuuksilla esimerkiksi valmiussiirtoihin tai työaikojen muutoksiin, jotta voidaan turvata ihmisten luottamus pelastustoimen järjestelmään. Muun yhteiskunnan avautuessa valmiusorganisaatioiden tulee edelleen huomioida pandemian aiheuttama riski palvelukyvylleen.

4.1.3. Syrjäytyminen, sosiaalinen pahoinvointi ja moniongelmaisuus ovat yhä Suomen sisäisen turvallisuuden suurimpia uhkia. Turvallisuuden parantaminen liittyykin enenevässä määrin siihen, että parannetaan niiden ihmisten tilannetta, joita nämä ilmiöt koskettavat.

Pelastustoimessa tulee taata riittävä tutkimustoiminta vaikuttavimpien keinovalikoimien kehittämiseksi.

4.1.6. Kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen haastavat palvelujärjestelmää erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Onnettomuuksien ja tapaturmien kokonaismäärän ennakoidaan laskevan edelleen, mutta painopiste siirtyy työikäisistä ikääntyneen väestön siihen osaan, jolla heikentynyt toimintakyky lisää onnettomuus- ja tapaturmariskiä.

Monin paikoin pelastuslaitos on harva-alueen ainoa lähipalvelua tarjoava turvallisuusviranomainen. Tästä viimeisestä viranomaisresurssista tulisi vähintäänkin pystyä pitämään kiinni. Keinovalikoimina olisivat esimerkiksi moniviranomaistoiminta (moniammatilliset yksiköt), onnettomuuksien ehkäisy ja vaikuttavien keinojen käyttöönotto ja kehittäminen.

4.1.14. Globaalin turvallisuusympäristön muuttuessa perinteiset uhat pysyvät, mutta muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi – samaan aikaan kokonaan uudet uhat haastavat viranomaistoimintaa. Suomen on varmistettava, että resurssit kohdistuvat oikeisiin asioihin, ja että henkilöstön osaaminen, kalusto ja lainsäädäntö ovat ajan tasalla. Lisäksi on oltava aiempaa parempi valmius toimia rajat ylittävissä tilanteissa. Jaetun tilannekuvan, tiedonhankinnan ja tietojohtoisen toiminnan merkitys niin strategisella kuin operatiivisella tasolla korostuu.

Erinomaisesti muotoiltu kappale.

4.1.15. Sisäiseen turvallisuuteen liittyvien palveluiden tuottaminen on teknologisesta kehityksestä huolimatta ihmistyövoimaa vaativaa tulevaisuudessakin. Riittävän henkilöstön lisäksi tarvitaan panostuksia toimitiloihin, kalustoon ja tietotekniikkaan. Sisäisen turvallisuuden viranomaisilla on ollut viime vuosina käynnissä merkittäviä tietojärjestelmähankkeita, jotka ovat nostaneet ylläpitokulujen tasoa. Järjestelmiä edelleen kehittämällä sekä korvataan vanhentunutta tietotekniikkaa ja lisätään digitalisaatiota että hankitaan uusia kyvykkyyksiä. Uusiutuvalla tekniikalla on suuri merkitys viranomaisten hiilijalanjäljen pienentämisessä, koska ajoneuvojen päästöt ovat kiinteistöjen ohella merkittävin ilmastopäästöjen lähde. Myös pelastustoimen kalusto, mukaan lukien materiaalinen varautuminen ja materiaalisen avun antaminen suuronnettomuuksissa ja poikkeusoloissa, vaatii investointeja.

Kuntien kiristyvä talous haastaa tarpeisiin vastaamista.

POSTIOSOITE
Volttikatu 1 A
70150 KUOPIO

KÄYNTIOSOITE
Volttikatu 1 A
70150 KUOPIO

PUHELIN/GSM
044 718 8102

FAKSI
(017) 188 123

www.kuopio.fi
paavo.tiitta@kuopio.fi

POHJOIS-SAVON
PELASTUSLAITOS

LAUSUNTO 27.10.2021

4.2.1. Vakavat ja laajat häiriöt ovat Suomeen, sen väestöön tai johonkin alueeseen kohdistuvia äkillisiä tapahtumia, jotka vaativat viranomaisilta ja muilta toimijoilta normaalista poikkeavia toimia tai jopa avun pyytämistä muilta mailta.

Yhteistoiminnan kehittäminen, tilannekuvan hallinnan ja jakamisen kehittäminen, kansainvälisen yhteistoiminnan harjoittaminen, jotta tarvittaessa osataan antaa apua yhteisten pelisääntöjen mukaisesti, sekä ottaa vastaan apua ulkomailta. Tätä edistää kiinteä mukanaolo EU:n pelastuspalvelumekanismissa.

4.2.5. Viestintäverkkojen turvallisuuteen ja yhteiskunnan toimintojen kannalta kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuuksiin liittyvät riskit ja uhat ovat kasvaneet.

Turvattava riittävät varajärjestelmät ja toiminta myös poikkeusoloissa, tarvittaessa manuaalisia järjestelmiä hyödyntäen. On huolehdittava riittävästä toimitila- ja tietojärjestelmien turvallisuudesta ja tietosuojasta.

Kuopiossa 27.10.2021

Pelastuspäällikkö Paavo Tiitta Riskienhallintapäällikkö Lauri Holappa

POSTIOSOITE
Volttikatu 1 A
70150 KUOPIO

KÄYNTIOSOITE
Volttikatu 1 A
70150 KUOPIO

PUHELIN/GSM
044 718 8102

FAKSI
(017) 188 123

www.kuopio.fi
paavo.tiitta@kuopio.fi